

מה מבטא עשרה בטבת?

עשרה בטבת הוא אחד מ-4 הצומות שקבעו חז"ל כזכר לחורבן בית המקדש, אולם חומרתו היא כמו יום כיפור (מבחינה זו שאם היה חל בשבת היו צמים בשבת). הסיבה לכך היא משום שבעשרה בטבת **התחיל** החורבן, ובהתחלה יש עוצמה שאין בהמשך ולפעמים אפילו לא בסוף.

מצד שני, עשרה בטבת הוא יום תענית, ויום תענית הוא יום רצון לה', שכן הוא עת רצון לעשות בו תשובה וממילא להביא את הגאולה. אם כך, בעשרה בטבת מודגש הדבר במיוחד, כיוון שבתחילת המצור אפילו החומה עוד לא נפגעה ואם היו עושים תשובה היה החורבן נמנע מלכתחילה!

אם כן, בתענית זו מודגש ה"עת רצון" בנוגע לתשובה וגאולה יותר משאר התעניות, כי לא היה בו עניין של חורבן בפועל אלא רק התעוררות לתשובה - שהייתה יכולה למנוע את החורבן.

שימו לב: זה ברזל!

בנבואת יחזקאל על תחילת המצור כתוב: "ועתה קח לך מחבת ברזל ונתת אותה קיר ברזל... והייתה במצור... אות היא לבית ישראל". כלומר: הברזל רומז על חורבן בית המקדש. רמז נוסף לקשר בין הברזל לחורבן הוא בכך שבבנין בית המקדש נאסר להשתמש בברזל (אפילו לא מכשירי ברזל), זאת, כיוון שהברזל רומז על החורבן.

התיקון לכך הוא על ידי 'ברזל' של קדושה, ומה הוא? תלמידי החכמים שנמשלו לברזל, כמו שכתוב: "ארץ אשר אבניה ברזל", על פסוק זה אומרים חז"ל: "אל תקרי אבניה אלא בונה" (כלומר - תלמידי החכמים שבה, שהם הבונים את הארץ - הם 'ברזל'). ה'ברזל' של תלמידי החכמים מבטא את התוקף של עצם הנשמה שבו מבטלים את תוקף היצר הרע.

אם כן, הרי הברזל של עשרה בטבת רומז גם על המטרה הפנימית של המצור על ירושלים: לעורר את עניין התשובה (תוקף, ברזל של קדושה) כדי למנוע את ה'ברזל' של החורבן.

ובכן, גם לאחר שארע החורבן, הרי זה למטרה טובה, למטרה נעלית עוד יותר: כדי להגיע לשלמות ה'ברזל' בבית המקדש השלישי - והנצחי.

2 בתי המקדש והגלות, רמוזים בסוגי המתכות השונים המוזכרים בנדבת המשכן: זהב, כסף ונחושת. 3 המתכות הללו מלמדים אותנו על סוגי נתינה שונים: במילה זהב נמצא את ראשי התיבות "זה הנותן בריא", המלמד על נתינה בשלמות ורומז על בית המקדש הראשון שהיה בשלמות. כסף הוא ראשי תיבות "כשיש סכנת פחד", המלמד על נתינה פחות מושלמת, ורומז על בית המקדש השני בו חסרו 5 דברים (ארון הקודש, אורים ותומים ועוד). המילה נחושת מרכיבה את ראשי התיבות "נתינת חולה שאמר תנו", כלומר: כאשר האדם כבר במצב של חולי.

כך גם מצבנו בגלות, בשל החיסרון של בית המקדש נעשים בני ישראל במצב של חולה, שפונה אל הקב"ה ואומר "תן לנו". תן לנו את בית המקדש השלישי שיהיה בשלמות גם ביחס למקדש הראשון, והוא נמשל ל**ברזל** - המבטא תוקף ונצחיות.

סדר של ימות המשיח

הקשר בין הברזל לבית המקדש השלישי ולתקופת הגאולה, נמצא גם בראשי התיבות הנמצאים במילה ברזל: בלהה (שפחת רחל אמנו), רחל, זלפה (שפחת לאה אמנו), לאה - ארבעת נשי יעקב והאמהות של 12 השבטים. אולם הסדר בו הן מוזכרות הוא הפוך ממש: קודם השפחות, ורק אחר כך הגבירות, (וכן רחל לפני לאה!) - הדבר מבטא לכאורה חוצפה, שזהו עניין הברזל בטומאה - התוקף ועזות הפנים באופן שלילי.

אולם כאן חל הכלל של 'כל הגבוה מחברו, נופל למטה ממנו' - כלל שקל להבינו אם חושבים על חומה מלבנים. כאשר היא נופלת, הלבנים שיפלו רחוק ביותר הן כמובן אלו שהיו הגבוהות ביותר בחומה. כך גם בעולם הזה - מה שנפל 'למטה' יותר מקורו היה גבוה יותר, יש לו שורש רוחני נעלה יותר. לכן, בפנימיות, סדר זה בו מוזכרות האמהות מבטא דווקא את המעלה המקורית והאמיתית שלהן, ברזל דקדושה, ואת דרגתן - שתגיע לביטוי בימות המשיח (וכמו שבאחרית הימים "נקבה תסובב גבר" - תוכר מעלת האישה על פני הגבר, מעלת הגוף על הנשמה, ועוד).

כך גם הדבר בבית המקדש: המשכן היה מעצים - צומח. 2 בתי המקדש היו מאבנים - דומם, שהוא מדרגה נמוכה יותר. ואילו בית המקדש השלישי יהיה עשוי דווקא מברזל - שמדרגתו בתוך הדומם נמוכה יותר מהאבנים, אך הוא חזק יותר, ומבטא את מעלת ה'נמוך' על ה'גבוה' - כפי שרמז בראשי התיבות של 'ברזל' עליהם דיברנו קודם, דבר שיבוא לידי ביטוי דווקא בגאולה האמיתית והשלמה בה נראה את המעלה האמיתית של כל דבר.

זה גם עונה לנו על התמיהה מדוע בין החמרים שהכין דוד לבנין בית המקדש מוזכר בספר דברי הימים "וברזל מאה אלף ככרים" - אם לא הכניסו ברזל בין חמרי הבניין - מה עשו בכל כך הרבה ברזל?? אלא שהכוונה היא לבנין בית המקדש השלישי העתיד להבנות על ידי 'דוד מלכא משיחא', ובו ישתמשו בהרבה ברזל.

ירידה זו- לצורך עליה

בבית המקדש הראשון והשני, לא הוכנס ברזל כלל שכן הוא מסמל את חורבנם - הם נחרבו על ידי ברזל. אולם בבית המקדש השלישי, הנצחי, אין חשש מברזל כפי שהוא בהפך הקדושה, שהרי הרע יתבטל לגמרי, ואז מעלת הברזל מתגלה.

אם כן, גם במאורעות החורבן שהחלו בעשרה בטבת, יש את המטרה הסופית של הפיכת הרע לטוב וגילוי המעלה הפנימית שבכל דבר, והכוונה הפנימית שבחורבן בית המקדש, היא להגיע לבית המקדש השלישי – בניין נצחי. דבר זה גם רמוז בכך שהברזל הוא הסימן לתחילת המצור: כדי שלעתידי לבוא תתגלה מעלתו האמיתית והעליונה של הברזל.

אם נעמיק להתבונן נגלה שעצם התאריך של עשרה בטבת מבטא את אותו הדבר עצמו: *טבת הוא החודש העשירי (על פי מניין התורה המתחיל מחודש ניסן, חודש הגאולה) ו' טבת – הוא היום העשירי בחודש העשירי. והרי כתוב "והעשירי יהיה קודש". השלמות של המספר עשר תבוא לידי ביטוי דווקא בימות המשיח (ולמשל פרה אדומה עשירית – תעשה אז, שירת הודיה עשירית לה' – תושר אז, ועוד).

חודש טבת מכונה "ירח (=חודש) שהגוף נהנה מן הגוף", כלומר: מכיוון שזהו חודש קר, האדם נהנה מהחמימות הנובעת מהשהות בקרבת אדם נוסף. אך בפנימיות העניין הדבר רומז על עניין רוחני נעלה: שה' (ה'גוף' כביכול שלמעלה) נהנה מכל אחד ואחת מישראל (ה'גוף' שלמטה) – מצב שיתגלה בשלמותו בעיקר בימות המשיח.

*כאשר עשרה בטבת חל ביום שלישי בשבוע, יום בו נאמר בבריאת העולם פעמיים "כי טוב", מודגש הטוב הטמון ביום זה במיוחד: הפעם השניה בה נאמר "כי טוב" היא בנוגע ל"דשא עשב מזריע זרע, ועץ עושה פרי אשר זרעו בו למינהו" – מה שמדגיש את הצמיחה של ההמשך. כך גם עשרה בטבת כשהוא חל בקביעות כזו, מדגיש עוד יותר שהגלות היא התחלת הצמיחה של הגאולה עד להמשך בשלמות הטוב בגאולה האמיתית והשלמה.

הכח טמון בפרשת ויחי

על פי זה יש לבאר גם את הקשר לפרשת ויחי אותה אנו קוראים השבוע בתורה: מכיוון שפרשה זו היא הסיום לחומש בראשית המכונה 'ספר האבות' (שבת 'חזק'), ובה מסופר על מצבם של בני ישראל בארץ מצרים, דבר שבעצם החל את הגלות (המתוארת בחומש שמות שתחילתו היא בפרוט שמות בני ישראל בירידתם למצרים – הבנים שבגלות), יש צורך בחיזוק מיוחד על כל משך הגלות (עד הגאולה, שהיא מטרת הגלות), חיזוק הבא מהאבות. החיזוק מתבטא בעיקר בשם הפרשה "ויחי יעקב", ובברכה שהוא מברך בהמשך את בניו. יעקב, שעניינו תורה, אמת ונצח (כמאמר חז"ל "יעקב אבינו לא מת") נותן את הכח לכל בני ישראל בכל זמן הגלות, שגם בירידתם לגלות הרי הם בדרגת "ויחי יעקב" – חיים אמיתיים על פי התורה, שבזה מודגש התוקף, האמיתיות והנצחיות של בני ישראל, כפי שתתגלה בגאולה.

את העובדה שיעקב אבינו לא מת למדים בגמרא מהכתוב: "מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים". כלומר, הנצחיות של יעקב מתגלה כאשר זרעו אחריו מתנהג בחיי היום יום בדרכיו של יעקב. כל מעשה טוב שיהודי עושה, זוהי ה'זריעה' שמצמיחה את הגאולה! וזהו הכח שבו יוצאים מן הגלות.

אם כן על ידי הבנים (ה"זרעו"), בני (4) האמהות שראשי התיבות שלהם) ברזל הופכים את הברזל השלילי לברזל חיובי.

ניצוצו של יעקב אבינו שחי באופן נצחי

הלקח שאנו למדים מהפרשה הוא, שצריך לעבוד את ה' באופן של "זרעו בחיים" – הן פעולות עם עצמו במחשבה דיבור ומעשה – כאשר הם נעשים באופן של תוקף ונצחיות (כ'זריעה'), והן בעבודת החינוך עם הילדים והתלמידים ('זרעו') שגם בהמשך המחונך מתנהג כפי שחינכוהו. ומהיכן שואבים את הכח לעבוד באופן כזה? על ידי גילוי כוחו של יעקב: י-עקב. האות י' רומזת על נקודת היהדות, עצם הנשמה, חלק מהקב"ה ממש, וכח זה ממשיכים בכל חלקי הנפש – עד ל'עקב'. כך כל פעולה ופעולה היא באופן של תוקף ונצחיות, עד שגם ההפסקות והמנוחה 'בין' – נפעל בהם המשך הפעולה, והמנוחה עצמה היא חלק מעבודת ה'.

האפשרות להגיע למצב כזה באה על ידי התקשרות וביטול לנשיא הדור, נשיא – ראשי תיבות ניצוצו של יעקב אבינו ש"לא מת". ועל ידי הביטול וההתקשרות לנשיא הדור, מגיעים למצב בו יהיה לכל אחד ואחת מישראל חיים נצחיים כפשוטם, דבר המתחיל מבני ישראל שבדורנו זה, הדור הראשון לגאולה, נשמות בגופים, לאורך ימים ושנים טובות. וכן כולל הדבר את "והקיצו ורננו שוכני עפר" של בני ישראל בכל הדורות כולם, וכל אחד ואחת מראה באצבע ואומר: הנה משיח צדקנו, הנה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, "הנה אלוקינו זה... זה הוי'..." , והנה השולחן הערוך ומוכן לסעודת לויטן ושור הבר ויין המשומר שבסיומה אומר דוד מלכא משיחא "אני אברך ולי נאה לברך".

גם כשהרב מתעסק בדברים אחרים – "הוא בחיים". (ציטוט מדברי הרבי בשיחה) בנוגע להפעולה ב"זרעו" – תוספת חיזוק בחינוך הבנים והבנות (כולל גם "ושננתם לבניך אלו התלמידים") בתוקף נצחי, שהולך ונמשך גם כשנפסקת פעולת האב (והרב) המחנך (שממשיך להתעסק בעניינים אחרים לאורך ימים ושנים טובות), כיון שפעולת החינוך נעשתה באופן של זריעה, שכוללת ומביאה בפועל המשך הצמיחה דזרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות, "זרעו בחיים", שבזה ניכר תוקף הנצחיות דחיי המחנך, "הוא בחיים".

"המעשה הוא העיקר" - ההוראות לפועל המובאות בשיחה כולה:

להתחזק בחינוך הבנים והבנות, כולל גם התלמידים שפעולת החינוך תהיה אצלם באופן נצחי.

לראות שכל פעולה ופעולה פרטית (במחשבה דיבור ומעשה) יהיו באופן נמשך.

להחליט על הוספת מצווה אחת (לפחות), באופן של 'זריעה' – היינו פעולה נמשכת.

לסעוד את סעודת מלווה מלכה ברוב פאר והדר.